

них банків у зарубіжних країнах. При цьому слід не копіювати цей досвід, а враховувати історичні особливості країни і формувати податкову систему у тісному зв'язку з усіма радикальними перетвореннями в економіці.

На передній план економічної стратегії повинна бути висунута необхідність усунення протиріч між тенденціями різноманітних сфер грошово-кредитних відносин, а також диспропорцій між секторами економіки України. Це протиріччя між потребами реального сектора і фінансового ринку, між вимогою підвищення стійкості банківської системи і здійснення рестрикційної грошово-кредитної політики НБУ.

Складність розв'язання цих протиріч полягає у тому, що існує необхідність не тільки послідовного

коригування політики, що проводиться НБУ по кожному з названих аспектів, і вироблення програмного підходу до реалізації намічених змін, але і відповідного інституціонального забезпечення, і передусім – з боку банківських інститутів.

Вихід із суперечливої ситуації, коли стримування інфляції посилює дестабілізацію банківського сектору, бачиться в здійсненні Національним банком України грошово-кредитної політики, збалансованої за основними напрямками, і прийнятті відповідальності не тільки за зміцнення національної валюти, але й за створення умов для стабілізації банківської діяльності.

Список літератури

1. Барановський О. Індикатори фінансової безпеки банківської системи // Вісник НБУ. – 1998. – № 11. – С. 58-60.
2. Бизнес. – 1999. – № 6 (317). – С. 18.
3. Кіреєв О., Жабська І. Система комерційних банків України: підсумки року // Вісник НБУ. – 1999. – № 3. – С. 21-22.
4. Конрад Ю., Луніна І. Податкова політика в Україні: підходи і перспективи // Економіка України. – 1996. – № 11. – С. 29-37.
5. Корабля С. Банківське регулювання і грошова пропозиція // Економіка України. – 1998. – № 4. – С. 50-59.
6. Науменкова С. Роль банківських установ у інвестуванні розвитку економіки // Банківська справа. – 1997. – № 5. – С. 46-55.
7. Терещенко О.О. Методи державної підтримки реструктуризації та фінансової санації підприємств // Фінанси України. – 1997. – № 12. – С. 63.
8. Тыртышный С.А. Зарубежный опыт налогообложения коммерческих банков // Финансы. – 1996. – № 7. – С. 23-25.
9. Ющенко В. Здобутки і втрати минулого року // Вісник НБУ. – 1999. – № 2. – С. 3-6.

Summary

In clause the problems of maintenance of internal stability of bank system and acceleration formation of its effective model capable to ensure mobilization of financial resources and their concentration on priority directions of structural reorganization of economy are considered. The prospects of the further development of bank sphere in Ukraine in a direction of its further improvement are analyzed according to the requirements of market economy. Thus the reorganization of bank system of Ukraine is considered in a context with radical reforming of all national economy and program macro-economical stabilization.

УДК 336.64

Дехтяр Н.А., Українська академія банківської справи

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН ВИРОБНИЧО-ФІНАНСОВИХ ФОРМУВАНЬ

В статті автор звернує увагу на теоретичні аспекти визначення поняття "фінансові відносини підприємств", вказав загальні ознаки організації фінансових відносин на підприємствах. Особливу увагу було приділено розгляду специфічних ознак організації фінансових відносин у виробничо-фінансових формуваннях, що зумовлено різними видами та формами підприємств, які входять до складу даних об'єднань, можливістю формування та використання фінансових ресурсів.

Ключові слова: виробничо-фінансове формування, фінансові відношення, фінансові ресурси.

Фінансовим питанням створення і функціонування виробничо-фінансових формувань у сучасній літературі, на наш погляд, приділяється незначна увага. Це пов'язано, перш за все, з тим, що механізм фінансового управління підприємств в умовах перехідної економіки лише починає формуватися. Розробка і активне впровадження дієвого фінансового механізму господарських суб'єктів є досить актуальними і

спрямовані на оптимізацію рівня витрат, підвищення рентабельності, визначення оптимального рівня оподаткування, раціоналізацію структури капіталу, забезпечення фінансової незалежності, з метою підвищення ефективності діяльності в цілому, розробку системи заходів щодо ліквідації, злиття чи, в разі необхідності, банкрутства підприємств.

Розгляд специфіки організації фінансових відносин виробничо-фінансових формувань потрібно розпочинати з визначення сутності категорії "фінансові відносини підприємств" з тим, щоб доповнити її аналізом специфічних ознак, притаманних виробничо-фінансовим формуванням як об'єднанню господарських суб'єктів, що охоплює різні підприємства і установи, методи формування і використання доходів і фондів яких суттєво відрізняються один від одного.

Існують різні підходи до визначення сутності поняття "фінансові відносини підприємства", що пов'язано з дискусійним характером визначення сутності фінансів підприємств, оскільки спеціальна економічна література дає десятки визначень, які частіше за все не вказують специфіку даної категорії, а лише відображають різні позиції того чи іншого автора. [1]

З точки зору економічної теорії, під фінансами суб'єктів господарювання розуміють систему відносин, що виникають у процесі господарської діяльності у зв'язку з формуванням і використанням грошових фондів, що забезпечують процес виробництва та відтворення в межах підприємства. [2] Дане визначення не відображає сферу фінансових відносин підприємства, оскільки не вказано які саме відносини опосередковують суб'єкти господарювання, а, в свою чергу, фінанси підприємств охоплюють систему економічних відносин, пов'язаних з рухом вартості суспільного продукту.

Фінанси виражають складну структуру, цілісність якої визначає субординацію окремих фінансових відносин і категорій, що її відображають. Обслуговуючи, перш за все, систему економічних відносин з питань організації способу господарювання із властивими ознаками, формами та методами впливу на процеси суспільного відтворення (виробництво, розподіл, обмін і споживання), фінанси підприємств в умовах ринку виступають основною складовою господарського механізму, який зумовлює економічні процеси в суспільстві.

Більшість сучасних вітчизняних і зарубіжних авторів, серед яких – Василик О.Д., Поддєрьогін А.М., Єпіфанов А.О., Сало І.В., Балабанов І.Т., Ковальов В.В., Шеремет А.К., Павлова В.М. – розгляда-

ють фінанси підприємств як сукупність грошових відносин, пов'язаних з формуванням і розподілом фінансових ресурсів, що відображають їх індивідуальний рух. Фінансові відносини підприємств в даному випадку характеризують процеси, пов'язані з формуванням грошових доходів і накопичень, що приймають специфічну форму фінансових ресурсів, а також розподілом і використанням фондів грошових коштів для забезпечення умов розширеного виробництва. Об'єктом фінансових відносин виступають фінанси суб'єктів господарювання.

Фінансові відносини виникають і функціонують в межах другої стадії відтворення суспільного продукту, де відбувається розподіл його вартості в грошовій формі за цільовим призначенням і суб'єктами економічних відносин. Фінансові відносини охоплюють систему зв'язків, що складаються між економічними суб'єктами під час розподілу вартості суспільного продукту на складові елементи, створюючи при цьому різні форми грошових доходів і накопичень (рисунк).

Доходи суб'єктів економічних відносин, створені в процесі відтворення, поділяються на первинні та кінцеві. Джерелом первинних доходів є заробітна плата працівників, що заміщає індивідуальні затрати на відтворення робочої сили; прибуток і грошові надходження господарських суб'єктів; податки і обов'язкові платежі для функціонування держави. Створені первинні доходи підприємств і працівників через податковий механізм перерозподіляються і акумулюються в централізованих фондах держави, в результаті чого формуються кінцеві доходи т. б. власні фінансові ресурси: підприємств – амортизаційні відрахування та прибуток, що залишається в їх розпорядженні; працівника – заробітна плата без податків, обов'язкових платежів і добровільних внесків; держави – в формі податкових, неподаткових та інших надходжень. На базі фінансових ресурсів (власних та залучених), зовнішньоекономічних зв'язків (імпорт-експорт товарів та послуг) формується обсяг і визначається структура фінансування виробництва (заміщення та нагромадження), особистого та суспільного споживання.

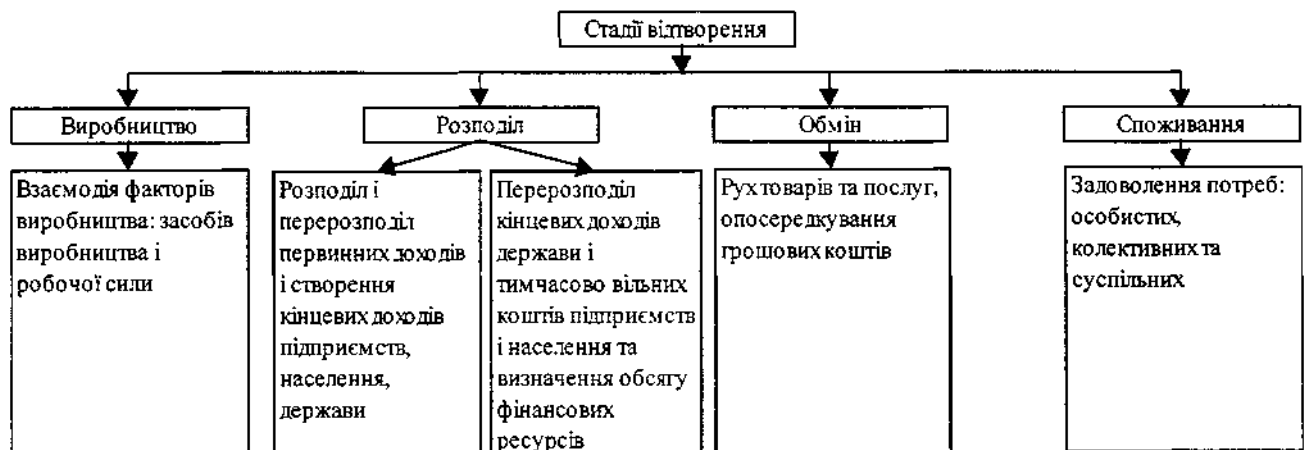

Рис. Фінансові відносини в системі відтворення суспільного продукту

Фінансові відносини господарського суб'єкта характеризують систему зовнішніх і внутрішніх форм фінансових зв'язків, а саме: зовнішні фінансові відносини охоплюють відносини з державними органами влади через бюджет та державні цільові фонди, із поставальниками та покупцями, фінансово-банківськими установами, фінансовими посередниками та іншими контрагентами; внутрішні фінансові відносини пов'язані зі специфікою формування і використання децентралізованих фондів – статутного фонду, резервного фонду, фонду нерозподіленого прибутку, спеціальних фондів, і пов'язані з відносинами між засновниками, працівниками, структурними підрозділами. [3]

Фінансові відносини в інтегрованих структурах України практично не вивчалися, незважаючи на те, що в 60-70-ті роки активно створювалися і функціонували виробничі чи науково-виробничі об'єднання. Справа в тому, що для даних об'єднань того періоду не завжди гостро стояло питання про джерела фінансування з тієї причини, що поточне фінансування здійснювалося за рахунок банківських кредитів чи в результаті міжгалузевого заліку. З переходом до ринку підприємства втратили можливість фінансування із державного бюджету, практично без оплати виконується державне замовлення, звернення до банківських кредитів не завжди є можливим і ефективним (порівняння існуючої ставки рефінансування і реальної рентабельності підприємств може засвідчити, що залучення кредитних коштів означає для підприємств зниження рентабельності власного капіталу).

Головна перевага виробничо-фінансових формувань нашого часу полягає в тому, що в результаті інтеграції економічних, організаційних, технологічних та інтелектуальних потенціалів їх учасників забезпечується реальний механізм самофінансування та можливість інвестування високоефективних виробництв.

Особливості фінансових відносин виробничо-фінансових формувань пов'язані з певними специфічними факторами і, в першу чергу, з структурним складом. Виробничо-фінансове формування, крім виробничих підприємств, складається із фінансових інститутів, які беруть на себе виконання наступних обов'язків: проведення аналізу грошових потоків; розробка і

впровадження систем та схем організації розрахунків; координація і узгодженість діяльності різних фінансово-кредитних закладів в складі об'єднання. Банківські заклади зацікавлені обслуговувати не лише окремі підприємства, а й групи підприємств, що мають чітко визначені виробничі, технологічні, організаційно-економічні та фінансові взаємозв'язки. Банки виконують функції фінансово-розрахункового центру об'єднання, що включає розрахунково-касове обслуговування учасників об'єднання, управління тимчасово вільними активами підприємств шляхом кредитних, депозитних та фінансових операцій; посередника на фінансовому ринку. Страхові компанії дають можливість для мобілізації та перерозподілу грошових коштів резервних фондів, які можуть бути використані як для процесу відшкодування витрат, так і для інвестицій. Інвестиційні інститути обслуговують портфельні інвестиції об'єднання в формі участі на паях.

Наступною специфічною ознакою фінансових відносин виробничо-фінансових формувань можна зазначити наявність додаткових джерел фінансових ресурсів в межах комплексу: економію коштів від різних видів кооперації, прискорення обертання коштів.

Не менш важливою особливістю є розширення інвестиційних можливостей об'єднання. Реалізація цієї ознаки досягається через можливість створення єдиного централізованого фонду відрахувань для здійснення інвестиційної діяльності; залучення зовнішніх джерел фінансування; оптимізації податкових надходжень; отримання додаткових коштів від емісії цінних паперів об'єднання; організації небанківського кредитування; можливості використання різних методів нарахування амортизації.

Таким чином, перебудови, що здійснюються в перехідний період економіки, створюють умови для виникнення нових видів взаємодії господарських суб'єктів, що характеризуються новими фінансовими відносинами. Вивчення особливостей організації фінансових відносин дасть можливість більш ефективно використовувати власні фінансові ресурси, знизити собівартість кінцевого продукту, покращити управління грошовими потоками виробничо-фінансових формувань.

Список літератури

1. Сутність та особливості фінансового механізму управління державними підприємствами // Фінанси України. – 1999. – № 3.
2. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / За ред. Г.Н. Климка, В.П. Нестеренка. – К.: Вища школа: Знання. – 1997. – С. 375.
3. Сутність та особливості фінансового механізму управління державними підприємствами // Фінанси України. – 1999. – № 3.
4. Єпіфанов А.О., Сало І.В., Д'яконова І.І. Бюджет і фінансова політика України. – К.: Наукова думка, 1997.
5. Васильєв О.Д. Державні фінанси України: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1997.
6. Суторміна В.М., Федосов В.М., Рязанова Н.С. Фінанси зарубіжних корпорацій. – К.: Либідь, 1993.
7. Финансы // Под ред. В.М. Родионовой. – М.: Финансы и статистика, 1995.
8. Заяц Н.Е., Фисенко М.К., Бондарь Т.Е. и др. Теория финансов: Учеб. пособие. – Мн.: Вышэйшая школа, 1997.
9. Фінанси підприємств: Підручник / За ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 1998. – 368 с.

Summary

In clause the author has paid attention to theoretical aspects of definition of concept "the financial attitudes relations of the enterprises", has specified general common attributes of organization of the financial attitudes relations at the enterprises. The special attention was given to consideration of specific attributes of organization of the financial attitudes relations in industrial-financial formations, which are caused by various kinds and forms of the enterprises, which are included into structure of the given associations, opportunity of formation and use of financial resources.